

KANNAOIG

Imbourc'h

Kelaouenn *Emglev An Tiegezhioù* niv. 86 Mae - Mezheven 2014 Priz : 3€

Reuz e Kemper : *afer an eskob Le Vert*

Ur mare diaes eo ar mizioù-mañ e eskobiezh Kemper ha Leon. Abaoe meur a viz e klevet ez ae an traoù a-dreuz etre an eskob hag e gloer. Darvoudoù nevez o deus lakaet anat edo ar soubenn o trenkañ da vat etrezo :

- D'an 9 a viz Ebrel e tileze an Aotrou Larvol e garg a vikel-vras ;
- Person Landerne ne zeuas mui neuze da emgavioù Kuzul an Eskob ;
- Evit oferenn an olev ar sizhunvezh santel e oa kalz nebeutoc'h a veleien, marteze 30 % nebeutoc'h ;
- Ne voe ket graet ar brosesion da geñver an Oferenn-se, ma laka pep beleg e zaouarn etre daouarn e eskob evit ober a nevez ar bromesa a fealded hag a sentidigezh bet graet da zeiz o belegiezh ;
- Dleoù an eskobiezh a zo kresket spontus hag e werzher madoù diloc'h (prebitalioù, salioù...) evit paeañ ul lodenn eus ar mizoù mont-en-dro, dreist-holl goproù laiked a ra war-dro servij ar c'hatekizerezh hag ar c'hehentiñ (Radio an Aodoù...) ;
- Tamalloù divalav ha komzoù otus ar beleg Laurent Laot¹ er gazetenn digristen Ou(e)st-

France o deus roet da grediñ e oa un irienn a-berzh ar gloer "war an a-raok", c'hoant ganto en em ziober diouzh o eskob ;

- Tamallet e vez outañ, muioc'h dre zindan, a bep seurt traoù all, evel perzh bras e sekretourez e gouarnamant an eskobiezh, e ruster ouzh tud 'zo, kenlabourerien dost zoken, disentezioù kemeret e-unan. Un afer madoù diloc'h e kostez Penc'harzh, ha me 'oar 'me. Kement-se avat a seblant bezañ reizh p'emañ e garg ! Ar re a damall an dra-se outañ a seblant nac'h aotrouniezh an eskob : hervez ar gwir kanonek n'en deus ket ezhomm zoken eus ar c'huzul eskobel evit gouarn e eskobiezh ;

Met ouzhpenn se a zo. Hag ez an d'o diskleriañ, kuit da c'hwezhañ war an tan pe da zegas "dizunvaniezh", war a damaller ouzhin, p'am boa galvet da vont da Gemper d'an 18 a viz Mae da souten an eskob. Rak an traoù a zo da lavarout n'int ket brav evit brozh kaer ha digailhar an Iliz a hiraezhomp dezhi.

talvezout dezhañ koll ar galloud da zerc'hel gant e veleiezh pa gelenn traoù kontrol da gelennadurezh an Iliz katolik. E 2013 e oa bet daou emziviz er gazetenn "Ya !" war Eured Taubira : aterset e oan bet da reiñ arguzennoù "a-enep", tra ma roas arguzennoù "a-du"...

¹ Laurent Laot a zo ur beleg a-du gant an eured displeberet hag evit ma c'hellfe dimeziñ ar veleien. Netra nemet se a rankfe

Ha da zigentañ : souezhus eo en defe ar gloer lezet Laurent Laot da gomz en o anv er c'hazetennoù. Mezhus eo o emzalc'h. Hini ebet eus beleien an eskopti, war bouez person Karanteg n'en deus soutenet e eskob ha lezet Laurent Laot lavarout forzh petra. O emzalc'h en deus tizhet ur pal di-anzavadus : mirout da vat ouzh an eskob da c'hellout distreiñ un deiz, ur wech pare, treitouriet m'eo bet aze gant tost e holl veleien, ha zoken ar re dostañ outañ a galon. Penaos e c'hellfe distreiñ pa n'eus bet tost beleg ebet o komz seder eus an afer, da reiñ ur banne sklerijenn d'al laiked ordinal ha na gomprenont ket mat penaos ez eo deut klañv o eskob ? Reizh eo deomp-ni laiked – ha pergen pa lavar Vatikan II e rank kreskiñ perzh al laiked e buhez an Iliz – goulenn ma vo displeget dimp pezh a c'hoarvez. Atav em eus kavet souezhus emzalc'h ar veleien e Penn-ar-Bed p'o deus dalc'het d'ur spered kloerelour daoust ma 'z eo kleizelour ar braz anezho abaoe pell. Hini ebet eta n'en deus diskleriet ne soñjent ket tre evel Laurent Laot, beleg an eured displeberet ha dimeziñ ar veleien... Youenn Olier eo, a gav din, a lavar aspell 'zo, e vefe ar c'homunour diwezhañ ur beleg eus eskobiezh Kemper, hag e vefe Corentin e anv. Pell on da soñjal e tiougane anv Corentin Samson, bet lisead eus Diwan pell zo ha nevez beleget, met kentoc'h e tiougane diboelloù Laurent Laot ha diouganou an Itron Varia e Kerizinnenn pa lavar e vo Breizh ur gouelec'h bras ! Emaomp ganti !

Klañv eo an eskob, "klañv-spered". Grevus a-walc'h e vefe a-hervez. Padout a ra abaoe meur a vloaz, ha gwashoc'h ez eo, lakaomp abaoe 6 miz. Mont a rae da renoz en un ti war aod reter bro-Leon, dic'houez d'an holl, a lavar din mignonez unan a breste he zi dezhañ. Gouvidek e vefe deut da vezañ. Siklotimek, me laka : barradoù fulor a-wechoù, hag a-wechoù all evel ur vuzhugenn : divouezh, dinerzh. Gwashaet e oa an traoù war an diwezhadoù. Ne oa tu ebet da ginnig ur savboent disheñvel diouzh e hini : neuze ez ae e breskenn hag e kemere heg ouzh an hini en doa kredet komz "a-enep dezhañ".

Bez e c'heller en em c'houlenn ha grevus eo ar gouvid-se pe n'eo ket, rak en e lizher eus an 12 a viz Mae, e lavar an eskob e-unan emañ e soñj distreiñ. Hogen personed Sant Kaourintin Kemper ha Sant-Loeiz Brest, bet anvet gantañ en div barrez pouezusañ eus an eskobiezh, a lavar ne c'hello ket distreiñ. Piv a ranker krediñ ? Gwir eo ivez ez eo diaes da unan

degemer bezañ taget grevus ha dibare eus ur c'hleñved a seurt-se.

Met n'eo ket eno emañ an dalc'h. Bez ez eo kentoc'h gouzout penaos ez eo deut klañv. Ganet eo Jean-Marie Le Vert e Tahiti hag ofiser en arme edo pa zivizas mont da veleg. Dibab a reas mont-tre e Kumuniezh Sant Marzhin, ur gumuniezh a ya mat-tre en-dro daoust ma voe loc'het da vat en Italia pa ne veze ket degemeret e Frañs. Perak ? Re stag ouzh an hengoun, emezeur. N'eo ket e vefe stag ouzh an Oferenn "gozh", nann. Met dougen a ra izili ar gumuniezh ar soutanenn, setu aze. Pec'hed marvel ez eo dija. Met ar gumuniezh-se eo a zegas ar muiañ a veleien e Frañs er bloavezhioù-mañ !²

E 2007 edo eskob-skoazeller Meaux hag e voe anvet e Kemper. Laouen e oa eskob Meaux gant labour an Aotrou Le Vert. Neuze ne oa ket klañv d'ar poent-hont. Met ne voe ket graet un degemer eus ar re c'hwekañ dezhañ e Kemper. N'eo ket dre ma ne oar tamm brezhoneg ebet na n'en deus ket diskouezet abaoe bezañ dedennet gant danvez ar sevenadur en eskobiezh, nann³. Kentoc'h ez eo dre ma teue diouzh ur gumuniezh stag ouzh an hengoun, ha ne oa ket tra-walc'h da vegenn ar gloer e Penn-ar-Bed en defe dilezet e soutanenn evit gwiskañ ur c'hlergyman. N'eo ket memes relijion, setu aze !

Nann, n'eo ket memes relijion. Komz fraezh a ranker a lavar sant Paol en e lizher d'ar Gorintidi. Bloaz war-n-ugent 'zo, e derou 1993, e oa bet savet endeo ur sinadeg gant ar vegenn-se, 93 o doa roet o anv da gaout ur sifr arouezel, met kalz niverusoc'h e oant⁴, beleien ha laiked eus an eskobiezh, da souten an Aotrou eskob Galliot, a oa o paouez bezañ dizorniet diouzh

² Degemeret mat-tre int bet e eskobiezh Toulon gant an Aotrou 'n eskob Madeg, bet rener kloerdi bras Roazhon ha vikel-Vras e Gwened. Gwelet en doa a dost diskaradur dizistro kloerdioù 'etreskoptiel' Frañs ha savet en doa neuze ur c'hloerdi bras dezhañ e-unan e Toulon, eskobiezh an Aotrou Rey hiziv an deiz, a urzh ar muiañ a veleien goude hini... Bariz ! Marsel Blanchard, person Kistinid, en deus danevellet mat "La Grande pitié des séminaires de France" war-dro 1986, en e gelaouenn "Fidélité Catholique".

³ Nac'het en doa zoken reiñ e imprimatur d'hol levrig Oferenn ha pedennoù "Stumm dreist-ordinal an Oferenn ha pedennoù" e 2009. Skrivet hor boa neuze da Roma ha respontet e oa bet deomp gant prefed ar gomision Ecclesia Dei, n'en doa gwir ebet da nac'h an Imprimatur-se. Kaset hor boa un eilskrid d'al lizher d'an eskob eveljust ha n'hon eus degemeret ger digarez ebet.

⁴ E 1993 e oa 400 o tiskelañ e Kemper. Ar memes re o deus enebet ouzhimp da vont da Gemper da c'houlenn sklerijenn diwar-benn an abegoù a zo penn-kaoz da zisparti an eskob...

eskobiezh Evreux gant Yann-Baol II. An 93-se a zo, evel an Aotrou Gaillot :

- evit an demokratiezh en Iliz ;
- n'int ket evit sentiñ ouzh o eskob nag ouzh ar pab⁵ ;
- a-du int gant ar Briedelezh evit ar veleien a fell dezho ;
- a-gleiz int war an dachenn bolitikel : e-touez nouspet fed all e c'heller merkañ o doa manifestet e 1993 gant dilennidi eus ar PSF ;
- a-du int gant ar frankiz revel eveljust, ha pergen an hilastaliñ, an diforc'hañ-bugale⁶, an torrdimeziñ, hag e stourmont evit komunion ar re dorrdimezet ha dimezet a-nevez⁷ ;
- bloaz 'zo, gant lezenn an « eured » disleberet mod Taubira, n'eo ket bet klevet o mouezh, tamm ebet ;
- a-enep ar c'humuniezhioù nevez ez int⁸ ;
- n'int ket evit gervel an dud da gofes kennebeut... hag all, hag all !..

Eveljust e teu an dra-se eus un diouer a feiz : kalz eus beleien an eskopti a lavar ez eo goullo an ifern ha ne ziskouezont tamm deoliezh dirak ar Sakramant – meulet ra vezo ! - . Lidañ a reer a wechoù an Oferenn dindan 20 munutenn, ha bloaz war-n-ugent war-lerc'h afer Gaillot, emaint bepred o ren e framm an eskopti, pa n'eus ket a dud all da gemer o flas en abeg d'an diouer a veleien yaouank. An niver dister-tre a veleien yaouank en eskopti a ra dezho bezañ dic'houest, forzh penaos, da dalañ ouzh mennozhioù direizh ar veleien koshoc'h anez kuitaat pe... gleñvel, p'emañ piramidenn oad ar veleien war he fenn. Ret eo dezho plegañ d'ar re

⁵ E 1993 em boa bet tro da welout ar c'huzul beleien en un emvod dreist-ordinal en abeg da zizorniadur an Aotrou 'n eskob Gaillot : hini ebet eus ar veleien a oa eno ne savjont a-du gant ar pab, war-bouez an hini disterañ eus ar c'huzul : Albert Villacroux, a oa dileuriad... ar veleien gozh.

⁶ Beleien 'zo a oa a-du gant lezenn da lazhañ ar vugale e kof ar mammoù, trellet ma oa bet o spered gant ar meziennoù, hag an diouer a respontoù bastus en Iliz e Penn-ar-Bed d'ar mare-hont. E Penn-ar-C'hrann e oa bet digoret ugent vloaz 'zo un ti da zegemer ar mammoù kollet c'hoant ganto derc'hel o babig. N'eus bet tamm souten ebet a-berzh kloer an toelad, ar c'hontrol eo.

⁷ N'eo ket mankout ouzh ar garitez lavarout sklaer ne c'heller ket didalvoudekaet ensavadur ar Briedelezh hep pec'hiñ grevus.

⁸ Kumuniezh Sant Yann a zo bet digalonekaet meur a-wech d'en em staliañ en eskopti da gatekizañ er skolioù kristen. Ur wech, – se a zo bet lavaret din gant ur breur genidik a Vreizh - e oa bet lavaret dezhañ e Landevenneg e oant “*persona non grata*” ; e presbital Kastelin e vez graet “*Chari-moustiques*” eus izili an aznevezadur karimatek d'ober goap outo.

gozh. Sed aze, d'am soñj, pezh a zo en em gavet gant an Aotrou Le Vert.

Kalz skouerioù a c'heller kavout en Iliz eus beleien a zo deuet klañv en abeg d'ar c'hemmoù bet degaset en o « micher » a veleien. Kemmoù buhez evel « kemmoù ur gevrat-labour » a lavare din an Aotrou Blanchard⁹. Ar “vicher” beleg a zo sur-mat unan eus ar “micherioù” a zo bet dispac'het ar muiañ en 50 vloaz diwezhañ.

Rankout a rafe bezañ anat d'an holl : diwar ar brezel bihan a voe graet dezhañ ez eo deuet klañv an Aotrou Le Vert. Aet eo e c'houvid¹⁰ war washaat, betek rankout mont da ziskuizhañ pell diouzh an ifern a veve en eskobiezh a-berzh ul lodenn eus e gloer. Barradoù fulor en doa dre ma ne veze mui sentet outañ. Harellerezh-buhez¹¹ a vez graet eus se. Dre ma vez gouleviet an eskopti gant ur c'hronnad beleien « war an a-raok » eta ha « c'hwec'hgonteizhidi », pa lârin mat, e rank ar re all plegañ dezho, pe guitaat¹², pe... gleñvel. Michel Scouarnec a zo unan eus ar re anavezetañ anezho. M'em bije da zanevellañ e vuhez evit e obidoù e rankfen, evit chom hep pec'hiñ, lavarout pegen spontus eo bet – hag ez eo bepred – levezon ar beleg-se, a zo gwir “*éminence grise*”, un den-uhel kuzh eta, an eskobiezh, d'am soñj, ha kement-se abaoe tost da 50 vloaz :

- Eñ eo a redias an eskob Barbu da zilezel ar c'hofezadur e pirc'hirinded yaouankizoù an

⁹ Ur wech en doa kontet din penaos “en doa c'hwitet” war ur c'hriñ-bev. Poan bouzelloù spontus en doa. Mont a reas neuze da welout e vezeg, hag edo o c'hortoz e zeznaou, a c'helle bezañ, war a soñje, ur c'hriñ-bev. Met ar mezeg a c'houlennas outañ daoust hag-eñ Eskob Gwened an ampoent, un eskob spontus genidik eus Plogoneg a gav din, Boussard, ne lakae ket person Kistinid da “gac'hat”, respet deoc'h. Ha Blanchard a gomprenas e oa e gorf oc'h enebañ dre ma oa e-kreiz ur stourmad taer ouzh o eskob. Pezh ne oa ket rakwelet gant e enebourion eo e teuas Blanchard yac'h en-dro ha diwar neuze e kavas ur startijenn souezhus e-kreiz e emgannoù.

¹⁰ Gouvid (gourel) : *dépression*.

¹¹ Harellerezh-buhez (gourel) : *Harcèlement moral*. Ne laran ket e veze graet brezel bihan outañ a-youl-gaer gant lod eus ar gloer hag al laiked o doa da genlabourat gantañ. Lavarout a ran eo deuet klañv dre forzh kavout eneberezh outañ, ha ne ouezas ket merañ an harellerezh-mañ, a vuheze, dre wir pe dre c'haou, hervez an dud. A-benn ar fin ez eo bet gwelet o vont en hegar ha ne oa mui tu ebet dezhañ ren an eskopti pa grede ne veze ket mui degemeret e aotrouniezh.

¹² Se am eus meneget uheloc'h hag a zo bet ivez dibab Maoris ar C'hollo, person diwezhañ Lamber, p'en em dennas abred-tre e Keraodren kentoc'h eget mont war ar galleg ha dreist-holl dilezel ar c'hatekiz da “secteur Lokourman”. Dre ma oa a-du gant YV Perrot hag ar ZH ne oa tu ebet dezhañ kenlabourat gant paotred ar brezhoneg a rene en eskopti, beleien ha laiked war an a-raok, seul vui ma oa deol-tre ouzh ar Werc'hez Vari ha stag ouzh kelennadurezh daouvilvedel an Iliz santel katolik.

eskopti e Lourdez, dres war-lerc'h Vatikan II ;

- Eñ eo, o tistreiñ diouzh Lourdez, a lakaas da dalvezout an absolvenn hollek eus ar pec'hedoù e pardonioù bras an eskobiezh¹³ ;
- Eñ eo a savas, koulz e brezhoneg hag e galleg, kantikoù amsklaer, a-wechoù kleuz, a-wechoù war vordig an disivoud, o lakaat ar fideled en arvar alies ;
- Eñ eo a reas war-dro servij-stummañ al laiked e karg en eskobiezh, un digarez da zigalonekaat meur a hini "re stag ouzh an hengoun" ;
- Eñ eo a reas a-raok war-dro ar yaouankizoù c'hoant ganto mont da veleg : meur a hini a rankas dilezel o galvedigezh, pa rankent ober stajoù "da anavezout ar wir vuhez" a-raok dont tre er c'hloerdi bras ;
- Eñ eo a reas kalz war-dro savedigezh Radio an eskopti, a zo pell da vezañ par, a-fed katologiezh, gant Radio Fidelité Naoned pe Radio Santez Anna Gwened. N'eo ket souezh pa ouzer ne da ket d'an Oferenn meur a hini eus an animatourien ;
- Mignon eo gant Jacques Duquesne, eus Plouedern, ur skrivagner laik, hag a nac'h en e levrioù gwerc'hted ar Werc'hez Vari ha natur-Doue an Aotrou Krist !... Netra nemet an draig bihan-mañ a zo tra-walc'h d'am soñj.

E 2007 ez anaveze mat Roma ar stad truezus m'en em gave an eskobiezh. Abaoe an eskob Fauvel ne veze ket mui gouarnet ervat. Gant an eskob Barbu eo e voe ar spontusañ moarvat. An Aotrou Gourvez, e vikel-vras evit Brest, a veze anvet "Mao", pa rene ur gwir "dispac'h

¹³ 40 vloaz war-lerc'h ez eur paouezet a grenn da gofes er pardonioù evel ma c'houlenn an Iliz, ha zoken an doare direizh-se da reiñ an absolvenn hollek. Ha 40 vloaz war-lerc'h, e Rumengol e vez souezhet an azerien o welout ne chom nemet un nebeut kantadoù a dud d'ar sul evit ar pardon, pa oa miliadoù c'hoazh un nebeut bloavezhioù 'zo. Notiñ a c'heller evelkent e chom darempredet madik a-walc'h an oferenn vrezhonek a vez d'an derc'hent. Hogen, pa seller a dost ouzh ar fideled a ya c'hoazh d'an oferenn vrezhonek-se, e weler e kresk bep bloaz o oad keitat a zo bremañ tost da ... pevar-ugent vloaz ! Holl ez int terminal speakers ha terminal katoliked ivez eta, ha n'int ket dedennet gant doareoù ar pardon d'ar sul. A-walc'h eo dezho ober gant yezh o bugaleaj a zo stag ouzh an amzer wechall... Un diskaradenn spontus emañ o vevañ an eskopti hag e Rumengol ez eus lod er skipailh-aozañ a zo evit dilezel al lidoù d'ar sul dre ma n'heller ket mui o c'has da benn evit ken nebeut a dud, kozhoc'h-koshañ, diaesoc'h-diaesañ dezho heuliañ al lidoù-se n'o deus ket ar blas a wechall. Me 'lavar e vo ret distreiñ da wir ster ar pardonioù : ar pardon eus ar pec'hedoù.

sevenadurel", o skarzhañ dizamant al latin hag ar brezhoneg diouzh an ilizoù, da skouer. Ur wech aet da eskob Gwened e troas e chupenn a-grenn avat. Gant an Aotrou 'n eskob Guillon e voe heñvel ha gwashoc'h an traoù : c'hwec'h miz goude irienn ar sinadeg evit souten an eskob Gaillot, e 1993, e voe anvet Frañch Moisan da vikel-vras evit Brest¹⁴.

Anvet e oa bet Guillon evit ma vefe aotreet d'an dud mont da gKerizinenn, ul lec'h emzikouezioù a sach kement a dud m'eo deuet abaoe da vezañ al lec'h pirc'hirinañ pennañ en eskopti, daoust ma n'eus ket aotre da lidañ an Oferenn eno !... War al lec'h ez eus ur gumuniezh merc'hed a sent ouzh an urzh... hag a lavar Doue ar Rozera bemdez-Doue. Savet eo bet ur santual bras-tre, evel ur penn-iliz, hogen gortoz a reont gant pasianted vras an aotre da gensakriñ un aoter da c'hellout lidañ an Oferenn Santel... E-keit-se ez eus re all a lid an Oferenn e ti an dud daoust maz eo dizaliet a-viskoazh gant an Iliz.¹⁵

Setu. Arabat tremen lost al leue dre hor genoioù-ni, laiked an diaz, fideled re zeol evit kaout biskoazh an disterañ chañs da gaout kiriegezhioù e framm an eskopti hag er parrezioù ha servijoù. Setu perak omp aet da Gemper d'an 18 a viz Mae. Da lavarout fraezh ec'h ouzomp ervat perak ez eo klañv hon eskob : dre ma ne blije ket da lod. N'o deus ket sentet outañ ha n'en deus ket pleget : deuet eo klañv ha dre se e oa anat ez trofe an traoù da fall, abred pe ziwezhat. Ur gouvid grevus a ziwask bremañ. E benn ez int deuet a-benn da gaout. Gounezet o deus, ur wech ouzhpenn.

Ha bremañ ? An eskob kozh a zo bet anvet da velestrour abostolek goude bezañ diskaret e eskobiezh p'edo en e garg. Amañ ne raio nemet

¹⁴ Digredus met evel-se emañ kont. A-raok envel ur vikel-vras ez eur boas en eskopti, da c'houlenn ouzh beleien an tolead piv a garfent da vont war ar garg-se. Ha pa c'houlenner un ali e ranker derc'hel kont anezhañ, sed aze levezon noazhus an demokratiezh en Iliz, spered "unkoregezh" Vatikan II brizh-intentet a-zevri-kaer. Ar braz eus beleien bro-Vrest a respontas "Frañch Moisan", person Kerfeunteun Kemper, a oa o kas war-raok an irienn a-enep ar pab abaoe un nebeut mizioù ! An eskob Guillon a blegas penn-da-benn da volentez gronnad "sinadeg an 93 den a-du gant Gaillot" a gabestre endeo postoù pennañ an eskopti, hag a ra c'hoazh hiziv an deiz.

¹⁵ Dija er 6vet kantved, Lovokad ha Katihern o doa resevet un taol bazh-eskob dre maz aent war an hentoù ha ma lezent merc'hed da reiñ ar gomunion en o flas. Met digarezoù o doa : ne oa ket a ilizoù war ar maez evit c'hoazh (sellout ouzh niverenn diwezhañ "Minihi Levenez"). N'eo ket mat eveljust diverkañ an diforc'h etre ar pezh a zo sakr hag ar pezh n'eo ket, o lidañ an Oferenn e ti an dud. Dre maz omp enkorfet e rankomp kaout lec'hioù diforc'h, sakr, evit ar gouloc'h, anat eo din.

kemplegañ, hag an eskob a gemero plas Le Vert a vo sur-mat unan gwak, evel Fauvel, Barbu ha Guillon. N'eus netra d'ober gant an ezen gornek. N'eo ket da 70 vloaz hag ouzhpenn e tesker sentiñ, e tistroer d'ar gador-gofes, e tegemerer ar c'humuniezhoù nevez gant entan ha levez e-lec'h ober goap outo. Grevus eo. Gwa d'ar re a eneb ouzh ar Spered. Padal, ar veleien-se o deus gouestlet o buhez penn-da-benn da Iliz Doue. Kalz anezho ne reont nemet kemplegañ gant ur galloud kuzh ha n'eo ket mui katolik abaoe pell, ha ne gomprenont ket pa lavarar dezho mont war o c'hiz, ez int aet re lark ganti, ez int faziet. Evel-se e lavare din an Aotrou Guivarc'h, person kozh Pont-ar-Veuzenn. N'edo ket evit dont en-dro d'an amzer ma veze ret kofes bep bloaz hervez gourc'hemenn an Iliz (a zo bepred e talvoud) : “*An Eskob Barbu e-unan eo en deus lavaret deomp chom a sav gant ar c'hofesadurioù hiniennel*”, emezañ.

Tud 'zo o deus klasket ober labour vat en o farrezioù. E Kristenion Breizh em eus anavezet Marsel Blanchard, a zo bremañ kabac'h e ti ar veleien gozh e Keranna-Wened, ha Person Plouneour Menez en doa diskleriet ouzh ar

gador “*Hep kofesion, ne c'hell ket bezañ a gomunion!*”, kuit da ober aon d'an dud gant gwirionezioù ar feiz war flammoù an ifern, ar Purgator, siriusted ar vuhez er bed-mañ, hag all... Daoust d'e gomzoù garv e kofesae c'hoazh 50 den en e barrez war an diwezhadoù rak karantezus e oa ouzh an holl, hag e veve paour ha diglod. Ya, beleien santel 'zo, diglod, ha sentus ouzh o eskob, ha pa vefe gall ha pec'herez an Iliz e Breizh. Setu perak e oamp 400 o pediñ an deiz all e iliz-veur Kemper. Ur wech ouzhpenn o deus tregernet kanoù an “*Adoromp holl*”, al litanioù ha dreist-holl an “*Da feiz hon Tadoù kozh*”. Da c'houlenn ma sento hor beleien ouzh hor Mamm santel an Iliz dre he eskibien, ma ne vezo ket kuzhet d'al laiked ordinal pezh a c'hoarvez en eskopti, ha m'en devo eskopti Kemper, en dazont tost, un eskob a zoare d'e zistreiñ a ziwar hentoù dall un “*digoradur ouzh ar Bed*” gwall ziskiant hag a zo penn-kaoz da emzistrujidgezh an Iliz, evel ma lavare ar Pab Paol VI.

Tepod Gwilhmod

Ar pevare gourc'hemenn

Da dad ha da vamm a enori...

Nevez 'zo em eus selaouet, war ar genroued, ar skrivagner ha prederour kristen Rémi Brague, dazaterset gant ar c'helaouenner Alexandre Meyer eus ar sizhunieg *Famille Chrétienne*, a-zivout Europa. Poulzet on bet d'e selaou dreist-holl dre m'em boa lennet unan eus e levrioù : “*Du Dieu des Chrétiens et de un ou deux autres*” (A-zivout Doue ar Gristenion hag a-zivout unan pe zaou arall), Flammarion 2008.

Teurel a ra ur sell garv war ar raktres europat a-vremañ hag emañ a-du evit un dedalvezadur¹⁶ strizh eus pennaenn ar c'housezadelezh¹⁷, o lavarout en deus Doue roet deomp trawalc'h a veizegezh hag a nerzh evit diskoulmañ hon-unan an darn vrasañ eus hor c'hudennoù. Ne lamer, emezañ, un atebegzh digant un ensav¹⁸ evit he reiñ d'un ensav-krec'h, nemet pa zikouez an ensav-traoñ bezañ dic'houest d'en em ziluziañ e-unan, hag evit Rémi Brague emeur pell da

zoujañ ouzh ar bennaenn-se en Europa hiziv, da skouer pa lavar en ur pennad eus ar gelaouenn (niv. 1895) “*Abourzhet*¹⁹ *eo bet ar raktres europat gant morvleizi kealiadurezhel a fell dezho chom dic'houzvez eus pezh a sav diouzh ar bobl*”. Haerñ a ra, evit pezh a sell ouzh ar Gristenion, n'o deus ket da gemer ar galloud na da ebarzhata²⁰, hogen da lavarout pezh a soñjont hep lakaat o c'hrusifi en o godell. Hag o kounañ e oa tri c'hristen : Adenauer, De Gasperi, Schumann, e-touez ar pevar den a luskas keal Europa unanet, e difourk un eil brezel-bed drastus hag evit mirout na teufe en-dro brezel etre pobloù Europa, e ouzhpenn, gant ur vegenn flemm en e gomzoù : “ha Jean Monet, an agnosteg “*de service*”, evit mirout da lavarout ez eo Europa ur c'hleub kristen”. Ur c'hleub n'eus-forzh-petra ez eo kentoc'h deuet da vezañ Europa p'en em ziskouez d'ar bed dindan skeudenn ur vaouez dreuzreviat gant barv o

¹⁶ Dedalvezadur : *application*.

¹⁷ Pennaenn ar c'housezadelezh : *principe de subsidiarité*.

¹⁸ Ensav : *instance*.

¹⁹ Abourzhet : *abordé, pris à l'abordage*.

²⁰ Ebarzhata : *faire de l'entrisme*.

c'hounit priz an *Eurovision 2014*. Kement-mañ ne zle ket bezañ evit sederaat an dud war ar pouez a vez roet da lobioù 'zo evel LGBT en ensavioù europat.

Sachet eo bet dreist-hol va evezh gant aters kentañ ar c'helaouenner pa c'houlenn ouzh Rémi Brague : “Daoust hag enoret a-walc'h eo, hervezoc'h, gwrizenioù latinek, gresianek ha kristen Europa ?” Respont a ra R.B. en ur lavarout : “Plijout a ra din ho koulenn dre ma kouna din unan eus an dek gourc'hemenn : “*Da dad ha da vamm a enori*”. Ar pevare gourc'hemenn-se eo a zistignas em spered, a-daol trumm, eñvorennoù pell-tre a genereis²¹ gant traoù nevesoc'h.

Piv n'en deus ket, ur wech en e vuhez, manket d'ar bri a ranker kaout ouzh e dad pe ouzh e vamm ? Komzoù Rémi Brague o deus degaset koun din eus ur wech m'em boa manket d'ar brise da zougen d'am zad, hag hemañ a denne d'ar brezel pevarzek. Ugent vloaz en doa bet va zad e 1915, met ne gemeras ket perzh er brezel-se en abeg ma oa damvouzar da heul ur c'hleñved-bugel en devoa tapet ez-vihan. War-lerc'h un nebeut mizvezhioù deskoniadur-soudard e oa bet disluet. Trizek pe pevarzek vloaz e oan d'an ampoent. Broc'het e oan ouzh va zad a-zivout an doare da ren an atant. En amzer-se e veze kroget da labourat en atantoù meur a vloaz a-raok dibenn ar skol, hag endeo adal ar skol e veze komzet deomp eus doareoù nevez er gounezerezh, ha c'hoant em boa d'o lakaat da dalvezout en hon atant, ar pezh ne oa ket c'hoant va zad, tamm ebet. N'ouzon ket perak, marteze en abeg ma oamp soubet c'hoazh en aergelc'h ar brezel e derou ar bloavezhioù pemont, gant kurioù e harozed lidet ha meulet gant levrioù ha filmoù. met em c'hounnar e taolis ouzh e zremm e vanke dezhañ hardizhegezh ha kalon evel m'o doa manket dezhañ d'e ugent vloaz da vare ar brezel pevarzek, rak me, a ouzhpennis, em bije graet va seizh gwellañ evit mont d'ar brezel, bouzar pe get e vijen bet. Dreistkred eo na pegen levezonadus e vezer d'an oad-se, rak m'em bije prederiet un eilenn em bije marteze goulennet ouzhin va-unan ha bezant e vijen bet hiziv evit ober ar rebech-se ouzh va zad mar bije bet aet da heul kavandiz e rejimant bet kaset d'an dilestradeg e strizh-mor Dardanella e 1915, a voe ur c'hwitadenn, hag e-lec'h e voe lazhet ar soudarded a-vil vern.

²¹ Keneren : *relier*.

A-benn ar fin, an holl vrud graet en-dro da gantvet deiz-ha-bloaz distignadenn ar brezel-bed kentañ : ar prezegennoù, an teulfilmoù, skingaset gant ar skinwel, al levrioù embannet a-ratozh evit kounlidañ an darvoud, ne oant bet estren d'an adgalv-se d'am eñvor. Evel-just, ez eo emsavus hevelep kounlid evit embann levrioù a goun darvoudoù pennañ hon tremened hag ar brezel-bed kentañ koulz hag an eil a zo lod anezho hep mar ebet. Ur paper-bruderezh degemeret ganin evit kinnig-prenañ unan eus al levrioù-se am lezas un tammig war amzivin : “*Les 300 jours de Verdun*” ma oa gouverket, meur a wech, en destenn-ginnig, ar frazenn-mañ : “*Ils ne passeront pas*” (an Alamaned). Bez' e tisplege, an hini a skrive : “e tirenkfe embannidigezh al levr-se an holl re a fell dezho gwilioudiñ “*au forceps*” ur Frañs hironet ha liessevenadurel. Hag evit dont a-benn eus o embregerezh marvus, e hunvre ar c'helennadourion-se²² diverkañ un tremened piaouet gant ar Frañsizion hepken hag a ra dezho bezañ disheñvel diouzh ar re all.

Tost da vat e oan a-du gantañ, hogen un tammig lu e kaven memestra klodekaat hiziv aberzh kant miliadoù a dud marvet en o oad gour e Verdun, evit mirout ouzh enbourion da dremen hag a oa Europiz evelto, hag a zo mignoned dezho hiziv en Europa unanet, pa vez lezet milionoù a Vuslimiz da aloubiñ Frañs hag Europa. Un aloubidigezh peoc'hiek moarvat hiziv, hogen a droio warc'hoazh da breizhidigezh, rak ken niverus ez int bremañ ma ne fell ket dezho kendeuziñ gant poblañs Europa met adkrouiñ amañ stuzegezh klok o broioù orin, ha pezh a zo kaeroc'h er mare-mañ, gourdonañ tud yaouank - sañset bezañ gall hervez al lezenn -, a vev gant skorennoù ar Stad, da vezañ djihadourion evit mont da grouiñ ur stad islamek - ar galifiezh - e Siria hag er broioù tro-war-dro, en ur argas Kristenion a zo eno abaoe kantvedoù, hag o lazhañ mar bez ret. Neuze e soñjan evel Rémi Brague er pevare gourc'hemenn : “*Enoriñ a ri da dad ha da vamm*”. Ar rummadoù yaouank ne zougont ket bri d'o zadoù, da re Verdun, da re Normandi, pa vezont laosk ha diyoul evel-se ; ne vez ket goulennet outo dougen fuzuilhoù zoken, evel o zadoù-kozh, ha mont d'en em gannañ, n'o deus nemet lavarout stop : “Amañ ez eo hor bro-ni, hag e tifennomp anezhi”.

²² Kelennadour : *doctrinaire*.

Soñjal a ran ivez er rummadoù nevez e Breizh. N'eus ket pell 'zo c'hoazh e veze sellet ouzh Breizh evel ouzh ur vro kristen-tre. Da skouer, it da Alamagn ha lavarit d'an dud emao'h o tont eus Breizh ha kerkent e vo lavaret deoc'h ez eo Breizh evel Bavaria evit an Alamaned, ur vro kristen-tre. Gwir e oa an dra-se pergont pe bemont vloaz 'zo, hogen n'eo ket gwir ken hiziv, ha souezhet e vezer ivez o welout an darn vrasañ eus ar Vreizhiz a-vremañ o vouezhiañ a-gleiz hiziv, a-du gant ar re a zo ar muiañ evit distrujañ solioù div wech milvloaziek hor c'hevredigezh. Perak ar c'hemm trumm-se ? Lies eo an abegoù, met ar skol republikan gall n'eo ket bet estren ouzh ar c'hemm-se, da skouer, pa veze dizaliet d'ar skolidi kenderc'hel gant micherioù o zadoù, ul labour-dorn peurliesañ er metou plouezat, hag ar relijion a oa da zilezel ivez gant traoù kozh an tad. Tepod Gwillmod en e bennad "Reuz e Kemper" a ro deomp un nebeut diouto. Aze ivez, en deus ar rummad yaouank a-vremañ, pe ar rummad kent, an hini "c'hwegonteizhat²³", heuliet mesaerion

²³ C'hwegonteizhat : *soixante-huitard*.

fall, ha ne oant ket o zadoù, hag a brezege ar spered hiniennelour o ren pep tra : pep hini a ra pezh a blij dezhañ. Kollet eo bet ar spered a gorf, mad boutin kevredigezh Breizh, ar Vreizh goveliet a rummad da rummad, gant he roueed, he sent, he harozed, evel ma vez kanet er "Vro Gozh va Zadoù". Gourfennet eo an amzer-se ; ret eo ober diouzh liv an amzer, ret eo bezañ en avel, met, evel ma lavar ar prederour gall Gustave Thibon : "Bezañ en avel a zo un emvennegezh delioù marv". Bez' e lavar Jezuz d'e welouzed e Breizh, Mari ha Miryam (am eus komzet endeo diwar o fenn), e vo gwarezet Breizh en un doare dibarek pa tarzho kounnar an Aotrou Doue evit kastizañ an denelezh lizet, hogen ne vo ket a drugarez da zellid ar rummad a-vremañ, met a drugarez d'hon tadoù kozh a oa tud a feiz. A-benn ar fin e vo eilpennet ar c'hrennlavar biblek : "An tadoù o deus debret egras ha dent ar vibion a zo bet tozonet" (Yr 31, 29, Yz 18, 2), rak ne vo ket a gastiz garv en abeg da feiz an tadoù kozh, ha war un dro e vo eilpennet ivez ar pevare gourc'hemenn.

Donwal Gwenvenez

Aristoteles dic'haouet

Mar d-eo c'hoarvezet ganeoc'h tremen darn eus ho puhez en tiez iskis-se e Brazil a reer "skolioù" anezho, ho peus sur-mat klevet eno penaos an Azginivelezh hag an oadvezh arnevez o deus skubet kuit an deñvalijenn grennamzerel, en ur lakaat ar skiant e-lec'h brizhkredenoù evel ar strobinnellerezh, an alkimiezh pe an astrologiezh. Ha mar d-oc'h bet er Skol-Veur ivez ez oc'h peursur bremañ ez eo e-giz-se eo c'hoarvezet an traoù.

Ma! Gaou eo kement-se-holl. Ar brezel arnevez ouzh ar brederouriezh skolastek a grogas just-a-walc'h a-unan gant ar strobinnellerezh o tistreiñ e bed ar sevenadur a-feson, pa oa bet skarzhet ac'hann gant ar skolastegiezh.

Digorerion-hentoù meur ar bed arnevez - Tommaso Campanella, Giordano Bruno, Pietro Pomponazzi, Lucilio Vanini, e-touez re all - a oa strobinnellerion deol an holl anezho, ha mennet ouzhpenn da lakaat ar strobinnellerezh e-kreiz ar meizerezh war an hollved.

Fizikouriezh jedoniellour ha mekanegour²⁴ Descartes ha Mersenne, a zeuas war-lerc'h, a zo

²⁴ Mekanegour : *mécaniste*.

bet savet kalz muioù a-enep d'ar rumm kentañ-se a brederourion arnevez eget a-enep d'ar skolastegiezh hec'h-unan, ha Descartes ha Mersenne a arveras el labour-se kalz arguzennoù bet desket gant ar skolastegiezh.

N'eus nemet un diforc'h kreñv etre mekanegouriezh²⁵ Descartes-Newton hag ar brederouriezh skolastek : a-du gant Aristoteles, ar skolastegiezh ne fizie ket kalz er jedoniezh, ha pa grogas houmañ da ober berzh e studi skiantoù an natur e vanas direspont ar skolastegourion gant ar souezh.

Ar fizikouriezh skolastek-aristotelek a oa diazezet war perzhioù kantouezel²⁶ ar c'horfoù, a veze tennet diwarno kealioù difetis. Ar skiant arnevez avat a ra fae war "natur" ar c'horfoù hag a zalc'h hec'h holl evezh war ar perzhioù muzuliadus. Ac'hann e teu ar gredenn vekegour, a wel an holl darvoudoù naturel evel ur sammad kemmoù bihan renet gant lezennoù jedoniellour peurunvan.

²⁵ Mekanegouriezh : *mécanicisme*.

²⁶ Kantouezel : *expérimental*.

Fizikouriezh Descartes a oa a-du gant ar skolastegiezh war an holl boentoù all koulz lavaret, da skouer prouennoù bezañs Doue ha bezañs an ene, pe keal frankiz mab-den.

Gouezet e vez hiziv penaos Descartes hag e geneil Marin Mersenne n'oa ket o fal dispenn ar skolastegiezh, salviñ anezhi kentoc'h diouzh dañjer ar strobinelezh-naturalouriezh, ha n'oa ket diabeg o chal dezho er par-se.

Treñ a ra ar bed avat. Aristotele n'en doa ket a feiz en hentenn jedoniell peogwir ne grede ket e vefe renet tra pe dra en natur-mañ gant ul lezenn didorradus bennak. Hentenn efedus ebet evit studi an natur, hervezañ, estreget an daelerezh, hag hemañ ne zegas morse disoc'hoù peurvrat ha peurechuet, gwirheñvelerioù kempouez hep muiken.

Pa voe diorroet ar fizik pementadel²⁷ en ugentvet kantved, e voe komprenet penaos lezennoù fizikel didorradus Newton ne dalvezont nemet e bed ar fesoniou meurselladek²⁸, ha kreiz donañ an danvez ne c'hall bezañ tizhet nemet gant an debegouriezh²⁹.

N'oa ket faziet Aristoteles, neuze, a-benn ar fin. N'en doa ket en e c'herz avat ar binviji jedoniell a hiziv a ro korf d'e gredenn en ur bed renet gant an tebegoù³⁰. Farsus eo e vefe bet krouet ar binviji-se just a-walc'h gant ar skiant arnevez, a lakae fizikouriezh Aristoteles a-gostez er penn

²⁷ Pementadel : *quantique*.

²⁸ Meurselladek : *macroscopique*.

²⁹ Tebegouriezh : *théorie des probabilités*.

³⁰ Tebegoù : *probabilités (les)*.

kentañ. Keneve da arz an dezrann, bet krouet gant Newton ha Liebniz, ne vefe biken bet fizikouriezh pementadel ebet, met ur wech ma oa bet ganet an arz-se e oa peurstanket an islonk etre ar fizikerezh jedoniellour ha daelerezh Aristoteles. A zo muioc'h, lennadennoù aketusoc'h o deus diskouezet nevez 'zo penaos levr Fizik Aristoteles, war-bouez un nebeud fazioù a-fed munudoù (e sigur al loarennoù planedennel da skouer), a zo ennañ un hentennouriezh skiantel frouezhus ha bastus a-fed rekisterioù ar skiant arnevez. Pa voe lidet 2400vet deiz-ha-bloaz ganedigezh Aristoteles, e 1991, e voe gwelet c'hoazh e vez prizet e oberenn gant ar skiantourion muioc'h eget gant ar brederourion a-vicher.

En e levr *An Amrin pementadel* (The Quantum Enigma) e tispleg ar fizikour Wolfgang Smith e kaved dija holl alc'hwezioù prederouriezhel ar fizikouriezh pementadel e skolastegiezh Sant Tomaz Akwino, kantvedoù en a-raok. Peurzic'haouet Aristoteles !

An holl re a studi istor skiantoù an natur hiziv an deiz a oar ez eo evel-se eo c'hoarvezet an traoù. E Skolioù-meur Brazil avat, an nevezentioù-se (un hanter-kantved a oad dezho dija) n'int ket degouezhet c'hoazh war a hañval.

Olavo de Carvalho

Brezhoneg gant **Ewan Delanoy**. Embannet evit ar wech kentañ e *Diário do Comércio*, dindan an titl *A vingança de Aristóteles*, niverenn ar 4 a viz Meurzh 2014.

Ar mogerioù ouzh hon dispartiañ diouzh Doue

Dasorc'hidigezh Lazar (Yann 11, 1-45)

Serret eo bet ar bez, ar vougev, klozet eo bet gant ur maen bras al lec'h m'emañ Lazar, mignon Jezuz, gourvezet. An testoù a oar mat eo marv Lazar, marv-mik. Marta, e c'hoar, a zispleg ivez krenn ha krak da Jezuz : “Met, Mestr, c’hwezh ‘zo gantañ dija, setu pevar devezh emañ aze...” Koulskoude, Jezuz a zisklêr gant nerzh : “Tennit kuit ar maen bras”.

Ar maen-se o stouvañ ar bez a zo sin, arouez an div voger a zo ouzh hon dispartiañ diouzh Doue : moger ar pec'hed ha moger ar marv. An div voger-se eo e teu Jezuz da zistrujañ, da ziskar, en ur ober ar galv-se : “Deus er-maez”.

Ar voger gentañ hon disparti diouzh Doue eo hini ar pec'hed, ar voger savet, graet gant brikennoù hor pec'hedoù. Pep pec'hed a reomp a laka un disrann, un disparti, un hed etre ni hag an Aotrou. Bep gwech ma ran ur pec'hed e savan ur gloued, ur gaol, un draf etre Doue ha me, hag ouzhpennañ a ran ur vrikenn er voger am disrann diouzh Jezuz a lavar dimp ivez, evel ma lavaras da Lazar : “Deus er-maez”. Hag e kendalc'h ivez evel-henn : “Distagit, diliammit anezhañ, hag e lezit da vont”.

Evel Lazar ez omp-ni ivez, hon treid hag hon daouarn staget, ereet, hon dremm goloet gant ul liñsel ; kement ha kement a skoulmoù a zo da zizober, da zilasañ, en ur vuhez, Kement a draou

hag a seiz ac'hanomp, hon eren, hor stag, a ra chadennoù dimp... Pet a dud a anzav en em santout chadenet, hualet, kabestret gant ar pec'hed-mañ-pec'hed, pe gant ur pleg fall bennak, na c'hellont mui en em zistagañ, en em zieubiñ dioutañ ! Pere eo ar gouelioù, ar mouchoù a zo war hon daoulagad ouzh hon dallañ, hag a zleomp tennañ kuit ? Pere eo an talgennoùigoù, ar bandelloù o kuzhat, o tallañ hon daoulagad hag a vir ouzhimp da vezañ ni hon-unan, gwir ha reizh ?

Diskoulmañ, dilasañ a ra Jezuz al liammoù-se hon dalc'h pell dioutañ ; tennañ a ra kuit al liñsel a c'holo hon dremm. Jezuz a ziskouez dimp penaos e tleomp lakaat da darzhañ al liammoù, an hualoù-se, a stard warnomp, gant ma respontimp d'e c'halvadenn : “Deus er-maez, sav, deus alese !” Evit se ez eo ret dimp lakaat un tamm kenlabour, bolontez vat diouzh hon tu, paneve nemet en ur c'houlenn pardon digant Doue. Neuze, an Aotrou Krist a denn kuit ar mouchoù, ar bandelloù o c'holeiñ hon dremm : hini an disfiziañs e-keñver Doue, hini ar pinvidigezhioù bedel, an idolatriezhoù, ar c'hoantoù dizurzhiat, hini al laoskoni, an digalonegezh, hini ar falsoareoù, an neuzioù faos, hini ar goullonder speredel ivez.

Lakaat a ra an Aotrou pep tra da darzhañ, ha lavarout a ra dimp : “Deus er-maez, deus er sklêrijenn, en em denn diouzh teñvalijenn ar

pec'hed”. Jezuz a ro dimp ar vuhez en-dro, un adgrouadelezh eo evidomp.

An eil voger diskaret gant Jezuz evidomp eo ar marv ; ar voger ma sko warni kement den a zo. Klask a ra Mab-den en em gannañ gant e holl nerzhioù enep ar marv. Met ne c'hell netra, chom a ra ar voger en he flom. Unan hepken er bed a zo barrek da zerc'hel penn ouzh ar marv : an Aotrou-Krist an hini eo. Un nerzh hepken a zo gouest er bed da zerc'hel penn ouzh ar marv : ar garantez. En ur reiñ en-dro ar vuhez da Lazar, e vignon, e kemenn Jezuz e adsav da zont, hag e drec'h peurglok war ar marv.

Ya, trec'het eo bet ar marv gant ar C'hrist dasorc'het. Kement ha ken bihan ma youc'h Sant Paol : “Marv, pelec'h emañ da drec'h ?” Trec'het da vat eo ar marv gant Jezuz. Kollet en deus ar marv e c'harzhoù, e flemm, e vrud. Heñvel eo ouzh ur sarpant kollet gantañ e vinim, an nerzh da lazhañ ; ne c'hell ken nemet morzañ, kropañ, hag evit ur mare hepken. Deuet eo ar marv da vezañ, a drugarez da Jezuz, un tremen, un nor digor war ar beurbadelezh, ur Pask, ha n'eo ket mui ur voger didreuzus. Deuet eo ar marv da vezañ evit gwir, gant Jezuz hon Aotrou, un eil Mor Ruz, hini an dieubidigezh. Amen !

Yann Talbot

*Homelienn evit 5vet Sul ar C'horaziz
Chapel ar Rusked ; Brelevenez Lannuon 5-4-2014*

Bleunioù piz evit hor mamm

E-pad ar brezel-bed diwezhañ, en abeg d'an dizurzhoù degaset en armerzh, e vanke ur bern danvezioù evit d'an dud en em vagañ, evel ar sukr, ar c'hafe, ar chokolad, an amann... Soñj am eus c'hoazh eus repuidi a zeue bep an amzer da di-feurm va zud evit kaout un tamm amann, vioù, avaloù-douar ; en eskemm e kinnigent a-wechoù traoù o devoa degaset ganto o tont eus o bro. Dalc'het em eus soñj eus un den a ginnige en eskemm pakadoù sikorea ; eus hanternoz Bro-C'hall e tleje dont.

Pezh a zo souezhus pa c'hoarvez seurt enkadenn ez eo barregezh an dud d'en em ziluziañ dre ijinañ a bep seurt reizhiadoù amsaviñ³¹. Dalc'het em eus soñj eus an doare da ober kantolioù da skouer (e ti va zud ne oa ket bet staliet c'hoazh an tredan). Arveret e veze evit-se korzenn ur blomenn marc'h-houarn. Ur sifelenn a dreuze ar

gorzenn penn-da-benn da ober ar voulc'henn ha neuze e veze skuilhet er gorzenn ur meskaj soav ha bloneg teuzet. Evit derc'hel d'ar sifelenn chom mat e kreiz korf ar gantol e veze implijet da ziwezhañ ur gwenneg-toull a stouve war un dro penn-uhel ar gorzenn ; ar sifelenn a dremene dre toull ar gwenneg, neuze e veze graet ur skoulm ganti. War-lerc'h un devezh yenaat e c'helled divoullañ ar gantol.

Un dra all ma oa tenn d'an dud tremen heptañ a oa ar c'hafe. Klevet em eus tud o lavarout e oa tud a graze mez-derv evit ober o rouzig pemdeziek, hogen n'on ket aet da wiriekaat ma oa gwir an dra-se. En enep an heiz krazet ha malet, mesket gant un tamm sikorea, pa oa tu da gaout diouti evel-just, ne oa ket fall. Hogen, soñj am eus dreist-holl eus un doare piz a veze gounezet gant an dud, ha pa veze krazet ha malet ar greunennoù, a yae da ober kafe. Ne ouzon

³¹ Amsaviñ : *remplacer*.

mui petore rizh piz e oa. Krediñ a ran kounañ e oa gwenn ar pizennoù gant leun a bikoù du warno ; lod all a oa du gant pikoù gwenn.

En abeg d'ar sapre piz-kafe e c'hoarvezas din ha d'am c'hoar Rozenn kaout ur vrokadenn n'em eus gwech ebet ankounac'haet anezhi. D'an ampoent e oan war-dro pemp vloaz ha va c'hoar bloaz hanter yaouankoc'h egedon. D'am soñj e oamp bet kaset gant hor mamm da gas un dra bennak, marteze e c'hortozenn, d'hon tad a oa o labourat en ur park a oa anvet ar Parzhoù-Braz, e gounezvan³² an Draeneg War hent an distro e verzhjomp bleunioù kaer en ur park all. Kreskiñ a raent war ervennoù bihan hag un toullad a oa anezho. Ken kaer e oa ar bleunioù-se ma tiwanas en hor penn bugel kutuilh diouto da ober bep a boked, evit ober ur prof d'hor mamm. Ha setu ni da ziframañ kement a blantenn a c'helle derc'hel hon daouarn bihan ha da zistreiñ laouen d'ar ger.

Hon trugarekaat a reas hor mamm evit hor bokedoù, hogen pa welas peseurt bleunioù e oa e voe ur gobidell all.

- Pelec'h hoc'h eus kutuilhet ar bleunioù-mañ ? N'eo ket sur-mat war ribl an hent ?

Gant an ton a oa gant aters hor mamm e ouezjomp diouzhtu n'hor boa ket graet un dra vat.

- Gouzout a rit petore bleunioù hoc'h eus dastummet ?

³² Gounezvan : *ger savet ganin evit kevyezhañ ar ger mitawek "geegnri" (gagnerie) a anve an douaroù mat en-dro d'ur gêriadenn.*

- Nann 'vat !

- Bleunioù piz-kafe eo ! Diouzh ar re a servij din da ober ar c'hafe a evit bep mintin gant laezh e-barzh, hag e ran klaoustre ez eo diouzh re Chan Gourhan oc'h eus kemeret ; n'eus nemeti evit hadañ piz-kafe a-greiz-park ken evez kafe ez eo. He liorz n'eo ket bras a-walc'h evit-se.

Stouiñ a raemp hor penn o santout an arnev o tont.

- Distroet oc'h dre an hevelep hent em boa lavaret deoc'h kemer evit mont da adkavout ho tad ?

- Ya ! Evel-just !

- Va Doue ! Penaos emañ oc'h ober bremañ evit lavarout an dra-se dezhi !

Ne oa ket pemp troad da glask er maout, e park Chann Gourhan hor boa kutuilhet hor bleunioù. Chann Gourhan, mignonez wellañ hor mamm, hag a rente alies servij dezhi. Hag evit bezañ onest en he c'heñver ne c'helle ket chom hep anzav dezhi petore sottoni hor boa graet, ha se a enkreze anezhi, p'he devoa endeo trawalc'h a drubulhioù gant ar pevar bugel e oamp d'an ampoent en ti.

A-benn ar fin e-lec'h ur pok digant hor mamm, hor boe bep a feskennad diganti, evit kounaat da brederiañ a-raok ober sottonioù. N'ouzon ket ha prederiet em eus bep gwech a-raok oberiañ, met d'an nebeutañ em eus dalc'het soñj eus ar vrokadenn vezhus-se, abaoe keid-all.

Yann Mikael

Notennoù diwar an darvoudoù *gant Yann Maneguen*

Daoust d'ar pezh a ro ar meziennoù bras da grediñ e kresk buanoc'h **niver ar gatoliked** er bed eget niver hollek poblañs ar blanedenn. Eus 1,214 miliard da 1,228 miliard (17,5 % eus an Denezh) ez eo kresket etre 2011 ha 2012, ur c'hresk a 1,15%, e skoaz ur c'hresk a 1,1% evit an denezh. En Amerika ez eo katolik tost an div drederenn eus an dud (63 %) hag en Azia e konter 3,2 % a gatoliked er boblañs hollek. Bez e oa 414 313 beleg er bed er bed e dibenn 2012, hag an niver anezho a gresk dreist-holl en Afrika hag en Azia. Leaned ha n'int ket beleien a oa 55 314, hag al leanezed 702 529.

Ugent vloaz pirc'hirinded adc'hanet **an Tro Breizh** e 1994 a zo bet lidet e Santez Anna Wened d'an 3-4 a viz Mae. Tro a zo bet da vrudañ ur bloaz-levr evit ar re a fell dezho ober an hent o-unan, gant chomlec'hioù evit lojañ. Anv a zo bet ivez eus "Breudeuriez Sant Jozef", bet diazezet gant unan eus lañserien an Tro Breizh ugent vloaz 'zo, Philippe Abjean. Evit un "euro arouezel" e pren chapelioù a zo en arvar evit reiñ buhez dezho en-dro. Da skouer : Sant Jozef Kastell-Paol ha Sant Goustan An Alre.

Er rannbarzh pevar departamant e oa 27 moskeenn e 2003. E 2014 e konter un hanter muioc'h anezho : 53. Pajenn facebook imam ar

voskeenn **Al Sunna e Pont-an-ejen Brest** a zo en tu all da 100.000 "like".

Ar Goulennod-bod a-berzh divroidi a zo kresket a 35 % etre 2011 ha 2013 er rannbarzh pevar departamant, ur c'hresk bras-tre eta. 1415 goulenn e 2011 ha 1906 goulenn e 2013 (60 095 e Frañs ha 21758 e pastell-vro-Bariz).

E miz Mae e oa aet dilennidi CFDT Kirri-boutin Bibus Brest da glemm ouzh kuzul "BMO" (Meurgêr Brest) en abeg d'an diouer a surentez a ren e rouedad dezougen foran Brest. Hervezo ez eo **pevargementet an tagadennoù dre gomz ha dre ober abaoe daou vloaz** (Mezheven 2012). Hag ouzhpenn ez int feulsoc'h-feulsañ.

Hervez an Daily Telegraph eus an 3 a viz C'hwevrer e oa bet gouestlet 2,5 milion a euroioù gant Unvaniezh Europa da baeañ bagadoù a drolloù war Facebook, Twitter, hag all, evit stourm ouzh an eneberezh ouzh an U.E., a-raok mouezhiadeg ar 25 a viz Mae.

Buhez hon Emglev

Skeudennoù zo bet moulet da **skignañ ar Bater e brezhoneg, galleg ha latin**. Un nebeudik a lakaomp deoc'h a-gevret gant an niverenn-mañ. Plegañ a c'heller ar baperenn e doare da ziskouez ar skeudenn da gentañ. Goulenn re all a zo un doare da vrudañ war-un-dro ar Bater hag Emglev An Tiegezhioù, ha sikour ar gevredigezh evit kellidañ hor raktresoù : Da vihanañ 7 euro evit ur pakad 100 skeudenn. 10 euro evit 200, 15 evit 300. Franko. Skrivañ da EAT Kergreven 29800 Trelevenez pe eat@orange.fr

Evel boaz e vo **pirc'hirinded an Tro-Breizh**, ar bloaz-mañ etre Dinan ha Gwened, un digarez d'ober anaoudegezh an eil gant ar re all. Poent bras eo lakaat e anv.

N'eus ket tud a-walc'h c'hoazh o c'houlenn al levr katekiz "**Diverradur katekiz an Iliz katolik**" bet embannet e latin gant Hon Tad Santel Benead XVI e 2002. 250 pajennad a ya d'ober anezhañ. War-dro 20 euro e vo moarvat. Gortoz a reomp rakprenadurioù all eta : a-walc'h eo lakaat e anv hep kas chekenn ebet.

Evit ar Bibl e kendalc'h al labour gwiriekat adweladur troidigezh an Tour-Tan gant Klerg. Ar c'hemmoù degaset gantañ a glask tostaat muioc'h ouzh al latin, hag ober gant ur yezh na

vefe ket re "reut". A-wechoù ez eus mankoù memestra : nebeut.

Kemenn-gañv :

D'ar Gwener 13 a viz Mezheven e oa bet obidoù **Alan Souffez-Despré** e iliz-parrez Gwipavaz

Edo o vont da dizhout 83 bloaz. Eus un tiegezh notabled eus Brest ha kostez Lesneven e oa. Anavezetoc'h e oa en Emsav e vreur koshoc'h, ar c'homandant Youenn Souffez-Despre (+1998), bet oc'h ober a-zevri war-dro E.A.T. e-pad pell amzer. Ar spered brezhon a zo bev en tiegezh-se a-drugarez d'o zad a skoazelle Yann-Vari Perrot. En Emsav e oa politikeloc'h e emouestl eget e vreur : e **Strollad ar Vro** e kemeras perzh da skouer. Labouret en doa en Afrika, ha pegen er Gabon war-dro an eoul-maen. Kas a rae arc'hant d'e vreur da gellidañ "**Oaled Sant Erwan**" e Brest, hag e reas kalz war-dro "**Iliz e Breizh**", al luskad dres goude Vatikan II a vroude ar parrezioù da aozañ oferennoù brezhonek, hag a reas berzh e-pad daou vloaz bennak hepken en abeg da lanv ar galleg e pep lec'h e Breizh.

Fiziet en deus e Emglev An Tiegezhioù e zielloù war "Iliz e Breizh", kartennoù ha lizhiri, al lizhiri a reseve digant e vreur Youenn, hag al levrioù a denn da gudenn Breizh diouzh savboent ar CELIB, Yann Fouere, Strollad ar Vro, ha re all c'hoazh.

Doue d'e bardono ! D'e wreg Danièle ha d'e vugale Erwan, Mael, Euriel, Ronan, Gwenola ha Jildaz e kasomp hor gourc'hemenoù a gengañv.

Liseidi an Naoned

Liseidi en Naoned,
gwisket heñvel ouzh merc'hed...
Gwiskañ ur vrozh, sed aze ur mennozh
a zo reizhpoell d'an neb n'en deus ket a zoñjer,
pa weler ar raketer gwisket evel an tailhanter,
pe unan dilabour, gantañ un tammig fred
oc'h ober e-giz m'en defe ur gwir labour gopret.

Se 'zo kaoz moarvat d'un armerzh-preizhata
Oc'h 'n em zic'hizañ da armerzh frankizañ,
hag an den dilabour a reer dezhañ dougen laouen e yev,
daoust ma a ya d'ober ur zero
e stadegoù ar pole-emploa :
"Dibab ul lo-a !.."
a lavar an ton anavezet
d'ober d'an dud kousket.

Unan a ra sotonioù,
kollet gantañ e verkoù,
a chom hiviziken hep tremen dre ar prizonioù...

Se zo kaset da benn gant Tobéira
Evel 'vit an eured displeberetañ.
Hag an den yaouank, a vev e yaouankiz,
distrob ha dirollet,
hag en diseblanted kriz
en e adkaver emlazhet.

Ar bachoiou evit nuled 'zo bet dic'hiziet e bakanalioù,
hag ur preizhataer oligarc'h 'vel DSK,
'zo troet d'ur merzher o plac'heta.
An hedge funds lontrek
'zo dic'hizet e bankoù onest hag izelek
tra m'en em ginnig ur santier laeron
evel ur Stad a feson.
Emañ war ziskar an demokratiezh en Europa
met lâroust a reont emañ o vont war-raok gant
Kumuniezh Europa...
Goulennadeg "One of Us" a zo bet kaset d'ar blotoù
Ma n'ouzit ket petra eo, eo poent deoc'h cheñch
kazetennoù.

Ti Gad a zo marv,
aberzhet war aoter an euro.
Wall Street n'eo ken a bell zo
'met ur C'hasino
Hag ur Bush gwenn
zo ken nul hag ur Bush du zoken,
pa weler paotred ar CIA
ganto doareoù heñvel ouzh paotred Al Qaïda.
Pa vez anv a zDispac'hoù dre holl,
ez eo alies taolioù-Stad direol,
ha gant ur stourmer 'vit ar frankiz o folliñ
'n eus doareoù diaviz un Nazi.

Deuet eur e Frañs, da reiñ lañs
d'an armerzh dre ar "*pacte de croissance*",
gant bidennoù a seurt-se
e komzer ouzh an dud 'vel ouzh bugale
tra ma c'hortoz an netraourien-se pep tra
diouzh politikerezhioù eus ar re arloupetañ,
diempret don
diouzh ar bed gwirion
hag o "Deskadurezh Vroadel" dizave
ned eo nemet un arm da ziframmañ ar vugale diouzh
menozioù fallakr
o genitourien akr.
Neuze e kinniger war ar post bras en tier
keleier fardet a feson e plas gwir geleier,
Ur Wask dic'hizet en Eyes Wide Shut
D'ober d'an dud chom mut.

Ur c'hadoriad eus ar Ripoux-(b)lik,
Gant kartenn e zepartamantoù, a c'hoari rik,
hag evel e lez Loeiz C'hwezek ne 'z eus ken
'met tudigoù
dindan o maskloù hag o ferukennoù,
na reont van ebet eus o bro,
gwallgaset en abeg dezho.

De Gaulle a rae eus ar C'hallaoued : "Ur Bobl Leueoù"
Hag e klasker reiñ da grediñ e vijent gwir heritourien
illur an d."Troc'herien bennoù".
Me lavarfe kentoc'h ez int pennoù gouloet.
ha keit 'chomo hor c'harr staget
ouzh ar C'hwec'hkogn gagn margodennet
ne gemmo ket an traoù, kammed.

Ret eo diskouez ez eo noazh ar roue Ubu,
ha n'eo ket warc'hoazh : diouzhtu
ha gwelloc'h 'get 'm eus klasket ober emañ
netra nemet evit derc'hel d'am skiant-vat va-unan.

H. Hude Mezheven 2014

In Memoriam

D'ar Yaou 25 a viz Ebrel, hevlene, eo bet lidet en iliz
Sant Helier e Roazhon obidoù ar stourmerez gozh,
Marie-Joséphine Péresse, anvet Finotte, marvet d'an
oad a 100 vloaz. Ganet e Bubri (Bro-Wened) en un
tiegezh a vrogarourion he devoa tremenet he buhez e
Roazhon. Emsaverez evel he breur, Ange Péresse, e
oa bet toullbac'het ur mare da geñver distrujidigezh
monumant Roazhon, ha da c'houde, e 1944, e kamp-
bac'h Marc'harid e Roazhon e-pad nav miz. Adkavet
ganti he frankiz ez eas da labourat da Vro-C'hall
evel klañvdiourez ha sikourez sokial. Distreiñ a
reas da Roazhon da goulz he retred. Feal e chome
d'he bro ha d'he sevenadur, dont a rae bep bloaz,
keit ha ma c'hellas, da chapel Koad Kev e Skrigneg
evit enoriñ eñvor an Aotrou Y.V. Perrot. Kontet he
devoa da Yann Bouessel du Bourg eñvorennoù he
yaouankiz, e 1979, hag embannet e oant bet er
gelaouenn Imbourc'h.

Yann Talbot hag Anton ar Barzh a oa o ren an
obidoù dirak tud he ziegezh, nizien ha nizezed hag
un nebeut emsaverion ha mignoned eus he c'harter e
Roazhon. Ra vo skañv Douar Breizh dezhi.

Yann Talbot

Mererezh :

15 € eo ar skodenn emezelañ da EAT a ro ar gwir daresev *Kannadig Imbourc'h* (18 € er-maez ar C'hwec'hkogn). Talet e vez e penn-kentañ ar bloaz (pemp kasadenn da vihanañ). Ar chekenn a zo da gas war anv **EAT** pe **Imbourc'h** da : E.A.T., c/o Yann MIKAEL 12 straed René Giraud 44130 BLAEN - Roll an niverennoù pe oberennoù n'int ket c'hoazh diviet a c'heller kaout o skrivañ pe war : <http://emglev.wordpress.com>

Skridaozerezh :

Ar pennadoù a zo da gas da : jean-mariemichel@neuf.fr , pe dre ar Post da rener Kannadig Imbourc'h : Yann MIKAEL, 12, Straed René Giraud, 44130 BLAEN. Ar pennadoù ne engouestlont nemet ar re o deus skrivet anezho. Moullet ez-prevez gant an embanner : **Emglev an Tiegezhioù** Kergreven 29800 Trelevenez. ISSN : 1144 357X